

Kapitola 19

Energetika ve vnějších vztazích České republiky

Lukáš Tichý

ENERGETIKA VE VNĚJŠÍCH VZTAZÍCH ČESKÉ REPUBLIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Oproti minulému roku, tj. 2013, došlo v roce 2014 ve vnitřní a vnější dimenzi energetické politiky EU ke dvěma základním změnám.¹ Zaprvé, zatímco v předchozím roce řešila EU s různou mírou intenzity celou řadu energetických otázek, v roce 2014 se Unie věnovala především dvěma velkými problémům, a to schválení klimaticko-energetického rámce do roku 2030 a zajištění energetické bezpečnosti v důsledku krize rusko-ukrajinských vztahů. Zadruhé, v porovnání s rokem 2013 se ve sledovaném období kromě tzv. „soft energetických otázek“ (např. zvyšování energetických úspor, využívání obnovitelných zdrojů energie /OZE/, snižování emisí CO₂ apod.) dostala opětovně do centra pozornosti energetické politiky EU také agenda „hard energeticko-bezpečnostních otázek“ (především důraz na posílení energetické bezpečnosti a snížení energetické závislosti).

Energetická politika Evropské unie se pak v roce 2014 vyvíjela pod vlivem politické a vojenské nestability na Ukrajině a zhoršení vztahů s Ruskou federací (RF), které vyvolaly mezi členskými státy strach ohledně vlastní energetické bezpečnosti v podobě zajištění nepřerušovaných a stabilních dodávek ruské ropy a zemního plynu přes ukrajinské území do Evropy. Tyto obavy byly během roku 2014 umocněny opakovaným vyhrožováním ze strany ruského prezidenta Vladimira Putina ohledně možného omezení dodávek zemního plynu na Ukrajinu, které RF nakonec v červnu 2014 kvůli nezaplacenému dluhu ukrajinské vlády za dodávky plynu skutečně zastavila.² Přestože se v listopadu 2014 po řadě jednání mezi představiteli Ruska, Ukrajiny a EU podařilo obnovit dodávky plynu³, v důsledku tří kol sankcí uvalených EU na Rusko⁴, pod vlivem snižování dodávek ruského plynu do řady zemí střední a východní Evropy⁵ a pod tlakem Evropské komise (EK) vynuceného rozhodnutím Ruska o zasta-

vení ruského plynovodu South Stream⁶, dosáhly energetické vztahy mezi EU a Ruskem na konci roku 2014 téměř bodu mrazu.

Ve snaze posílit energetickou bezpečnost a snížit energetickou závislost na RF, vyzvala Evropská komise v roce 2014, stejně jako v předchozích letech, členské státy k urychlení procesu vytvoření jednotného a vzájemně propojeného trhu s energiemi, snížení energetické náročnosti, diverzifikaci přepravních tras a dodavatelů a komisař pro energetiku Günther Oettinger nově podpořil těžbu břidlicového plynu v EU.⁷ Vedle toho v květnu 2014 tehdejší polský premiér a pozdější předseda Evropské rady Donald Tusk představil návrh na vznik tzv. Energetické unie, která by se kromě výše zmíněných otázek měla zaměřovat na posílení vyjednávací pozice EU a členských států vůči vnějším dodavatelům energetických surovin. V neposlední řadě USA začátkem prosince 2014 přislíbily podporovat EU v jejím úsilí o snížení závislosti na Rusku dodávkami zkapalněného zemního plynu.⁸ Podobně představitelé Islámské republiky Írán⁹, která vlastní největší zásoby zemního plynu na světě, opakovaně prohlásili, že je Írán připraven a schopen dodávat do EU velké množství plynu.¹⁰

V kontextu těchto událostí se v roce 2014 vyvíjela také vnitřní a vnější dimenze energetické politiky České republiky, jež v rámci svého energetického diskurzu akceptovala většinu unijních témat a otázek. Na úrovni vlády ČR to opakovaně potvrdil např. premiér Bohuslav Sobotka (ČSSD), podle kterého „*to, co se dnes odehrává na Ukrajině. [...] znovu podtrhuje úsilí evropských zemí posílit energetickou bezpečnost,*“¹¹ proto „*potřebujeme silnější propojení energetických sítí, ať už plynovodů, ropovodů...*“¹² a „*EU by měla finančně podporovat projekty, které umožní dodávky plynu z jiných zdrojů, než je Rusko*“,¹³ např. z „*Ázerbájdžánu, Íránu i USA*“.¹⁴ V souladu s postojem vlády pak Senát na začátku října 2014 schválil stanovisko, ve kterém vyzval EU, aby „*co nejrychleji diverzifikovala zdroje energetických surovin, včetně tras, kudy se dopravují*“.¹⁵ Zároveň vedle toho Senát podpořil postoj české vlády, aby na půdě EU v rámci procesu schvalování evropské energetické a klimatické politiky do roku 2030 hájila jako závazný cíl pouze snížení emisí skleníkových plynů a cíle pro podíl obnovitelných zdrojů na výrobě elektrické energie a zvyšování energetické účinnosti zůstaly maximálně nezávazné.¹⁶

Nicméně výsledná dohoda o cílech klimaticko-energetického balíčku EU do roku 2030, přijatá v říjnu 2014 na summitu Evropské rady (ER), vyvolala v ČR diskusi. Zatímco vedoucí energetické kampaně Greenpeace ČR Jan Rovenský či Edvard Sequens z ekologického sdružení Calla kritizovali vládu za prosazování málo ambiciózních cílů a místopředseda ODS Evžen Tošenovský naopak upozornil, že premiér podporou balíčku naložil na české občany závazky v řádu miliard korun, český premiér, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR (MPO) a Ministerstvo životního prostředí ČR (MŽP) hájili výsledný kompromis jako úspěšný.¹⁷

Větší nezávislost ČR a EU na drahém dovozu ruské ropy a zemního plynu prosazovali 19. 3. 2014 před úřadem vlády nejprve aktivisté z Hnutí Duha¹⁸ a o dva měsíce později, 28. 5. 2014, k energetické nezávislosti vyzvali vládu i členové ekologického hnutí Greenpeace.¹⁹ Oproti záměrům vlády ČR by podle představitelů Hnutí Duha a Greenpeace mělo ke snížení energetické závislosti dojít spíše cestou „*využívání čistých zdrojů energie*“²⁰ a evropské státy by se měly dohodnout na společných

projektech, např. na „zateplování domů, obecních vytopnách na biomasu, solárních kolektorech na střechách nebo na lepších investicích do veřejné dopravy“.²¹

Vedle těchto témat řešila ČR také rozhodnutí společnosti ČEZ z 10. 4. 2014 o zrušení tendru na výstavbu dvou bloků Jaderné elektrárny Temelín z důvodu odmítnutí vlády garantovat výkupní ceny elektřiny z rozšířené JE Temelín. Rozhodnutí zrušit zadávací řízení na dostavbu dvou bloků JE Temelín, které společnost ČEZ oznámila oběma uchazečům, tj. rusko-českému konsorciu MIR.1200 složenému ze společností Atomstrojexport, Škoda JS a Gidropress a americko-japonské společnosti Westinghouse, rozpoutalo na české politické scéně následnou intenzivní diskusi.²² Zatímco Bohuslav Sobotka, ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek (ČSSD) a místopředseda opoziční TOP 09 Miroslav Kalousek uznali ekonomický kontext zrušení kroku kvůli nízké ceně elektřiny na burze, exministr průmyslu Martin Kuba (ODS) označil zastavení tendru za chybu současné vlády.²³

Nicméně velmi brzy po zrušení tendru se objevily zprávy o možném vypsání nového tendru na dostavbu JE Temelín, a to nejpozději do pěti let.²⁴ Například podle ministra průmyslu a obchodu J. Mládka je současná situace na Ukrajině důležitým argumentem pro dostavbu JE v Temelíně a Dukovanech, protože je možné zajistit si jaderné palivo až na tři roky a „pokud máte palivo a energetické inženýry, jste energeticky soběstační“.²⁵ Podobně premiér B. Sobotka nevyloučil v budoucnu možnost státní podpory rozšíření jaderných elektráren, protože „jaderná energetika hraje významnou roli v zajištění bezpečnosti a plynulosti dodávek energií a ČR ji považuje za vhodný prostředek pro naplňování cílů při snižování emisí CO₂“.²⁶

Téma jaderné energie společně s dalšími otázkami energetické bezpečnosti a politiky ČR se objevilo také v nové *Aktualizaci Státní energetické koncepce České republiky* (ASEK), jejímuž představení vládou ČR 22. 12. 2014 předcházely mezinárodní konzultace s Polskem, Slovenskem, Německem a Rakouskem.²⁷ Nový ASEK, stejně jako předchozí verze z listopadu 2012 či října 2013²⁸, počítá s růstem výroby elektřiny z jaderné energie ze současných 33 % až na zhruba 50 % v roce 2040. Za tímto účelem by se měly postavit tři nové jaderné reaktory – dva v Temelíně a jeden v Dukovanech. Vedle této vnitřní úrovně energetické politiky ČR zmiňuje nový ASEK také její vnější dimenzi, kde doporučuje „posilovat energetickou spolupráci zemí V4 a snažit se koordinovat postoj ke všem významným dokumentům a rozhodovacím procesům v energetice v rámci EU“.²⁹ Zároveň nový ASEK podporuje diverzifikaci evropských přepravních tras a zdrojových teritorií a v rámci evropských jednání zdůrazňuje potřebu obhajovat národní suverenitu nad volbou energetického mixu.

V neposlední řadě byla otázka energetiky v omezené míře zmíněna ve všech volebních programech jednotlivých politických stran či hnutí (ČSSD, ANO 2011, KSČM, TOP 09, ODS, KDU-ČSL a SSO), které se po volbách, konaných ve dnech 23.–24. 5. 2014, dostaly do Evropského parlamentu. Tyto volební programy se ve vztahu k problematice energetiky vyznačovaly několika charakteristickými rysy. Za prvé, ve všech volebních programech je agenda energetiky ČR popsána v kontextu EU. Za druhé, všechny volební programy zmiňují témata spojená s klimaticko-energetickou oblastí. Vedle toho volební programy KSČM, ANO 2011 a KDU-ČSL zdůrazňují také otázku energetické bezpečnosti. Za třetí, volební programy SSO, ODS

a TOP 09 se v oblasti energetiky vyjadřují spíše kriticky ve vztahu k EU, volební program ANO 2011 zdůrazňuje jak pozitiva, tak negativa energetické politiky EU a volební programy ČSSD, KSČM a KDU-ČSL se staví spíše pozitivně k agendě unijní energetiky.

Naproti tomu témata vnější energetické politiky ČR nebyla příliš důležitou otázkou pro jednotlivé kandidáty ve volbách do Senátu ve dnech 10. a 11. 10. 2014 (první kolo) a 17. a 18. 10. 2014 (druhé kolo). Stejně tak vnější dimenze energetické bezpečnosti nepatřila ke klíčovým tématům ve volbách do zastupitelstev obcí (tzv. komunální volby) ve dnech 10. a 11. 10. 2014.

Výše zmíněná témata české politické diskuse společně s klíčovými událostmi v oblasti energetiky měly v roce 2014 zásadní vliv na směřování vnějších energetických vztahů ČR. Stejně jako rok předtím, také v roce 2014 byly aktivními aktéry vnějších energetických vztahů ČR především předseda vlády, ministerstva průmyslu a obchodu, zahraničních věcí, životního prostředí, ale i prezident ČR. Z pohledu vnější dimenze energetické bezpečnosti a politiky byl na multilaterální úrovni pro ČR v roce 2014 klíčový prostor EU a spolupráce s ostatními střeoevropskými zeměmi v rámci V4. V bilaterálních energetických vztazích se ČR v roce 2014 nejvíce orientovala na SRN, Rakousko, USA a Francii. Naopak po zrušení tendru na dostavbu JE Temelín a především v důsledku vojenské angažovanosti Ruska na Ukrajině a uvalení sankcí EU vůči Rusku dosáhly v roce 2014 česko-ruské energetické vztahy téměř nulové úrovně.

V kontextu těchto skutečností je pak možné český diskurz o vnější dimenzi energetické politiky a bezpečnosti během roku 2014, stejně jako v předchozím roce, označit co do míry *politizace jako omezený*. Na jednu stranu téma vnější energetické politiky a s ní související otázky byly v roce 2014 přítomny v politické diskusi a rozhodování vrcholných politických činitelů ČR, ale i v novém dokumentu ASEK z prosince 2014. Na druhou stranu otázka vnějších energetických vztahů ČR sice byla částečně zmíněna v programových dokumentech politických stran, které se na základě květnových voleb dostaly do Evropského parlamentu, ale nebyla již nijak výrazně přítomna v říjnových volbách do zastupitelstev obcí a Senátu.

Stejně tak je možné v roce 2014, jako v roce 2013, hovořit o *omezené polarizaci* české diskuse o vnější dimenzi energetické politiky a bezpečnosti. Na jednu stranu mezi hlavními institucionálními a politickými aktéry panovala shoda o významu většiny energetických otázek spojených s problematikou vnějších vztahů a potřebě posílení energetické bezpečnosti ČR. Na druhou stranu rozdílnou, nikoliv však protichůdnou pozici institucionálních a politických aktérů lze identifikovat ve vztahu k otázce zrušení tendru na výstavbu JE Temelín a jeho možného znovu vypsání a k otázce míry plnění klimaticko-energetických cílů Evropské unie.

V neposlední řadě v roce 2014, podobně jako v předchozím roce, podporovala Česká republika na jednu stranu *vytváření společné politiky*, která vycházela z *proaktivního jednání a spolupracující pozice* v případě otázky zajištění energetické bezpečnosti. Na straně druhé Česká republika přijala *adaptaci na vnější politiku*, která byla výsledkem *reaktivního jednání a neutrální pozice* v případě zvyšování energetické účinnosti a podpory obnovitelných zdrojů energie na výrobě elektřiny.

VNĚJŠÍ ENERGETICKÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Multilaterální rozměr vnějších energetických vztahů ČR

Energetická bezpečnost ČR a EU

Pozice a aktivita ČR jak v procesu vyjednávání o energetických otázkách na půdě EU, tak ve vztahu k jednotlivým cílům energetické politiky EU zůstala v roce 2014, stejně jako o rok dříve, nezměněna. Zatímco u prvního unijního cíle, tj. energetická bezpečnost (právo členských států rozhodovat o složení energetického mixu, využívání jaderné energetiky, diverzifikace přepravních tras atd.), a druhého cíle, tj. konkurenceschopnost (podpora dokončení liberalizace vnitřního energetického trhu, propojení přepravních tras a přenosových soustav mezi členskými státy uvnitř EU atd.), podporuje ČR aktivně na půdě EU jejich naplňování, v případě třetího hlavního cíle, tj. udržitelnost (podpora OZE, energetická účinnost a snižování emisí CO₂ atd.), se ČR staví vůči němu spíše skepticky a buď samostatně, nebo společně s dalšími členskými státy vyjadřuje kriticky své připomínky. Nicméně Česká republika na půdě Evropské unie nevetuje rozhodování o hlavních environmentálních cílech, ani svým jednáním neblokuje další směřování unijní energetické politiky v této oblasti, ale naopak snaží se být konzistentní a ve většině případů také je.

V souladu s tímto postojem pak ČR v zastoupení premiéra B. Sobotky prosazovala na summitu Evropské rady od 20. do 21. 3. 2014 právo členských států, aby si samy rozhodovaly o složení energetického mixu, a společně s dalšími zeměmi V4 představila své výhrady k navrženým cílům klimaticko-energetické politiky EU do roku 2030. Zatímco český předseda vlády během summitu ER podpořil cíl snížení emisí CO₂ do roku 2030 jen o 35 % oproti úrovni z roku 1990, závazek snížení emisí CO₂ o 40 % byla ČR podle B. Sobotky ochotná akceptovat pouze v případě, že se EU vzdá druhého cíle, a to 27% celoevropského podílu energie z obnovitelných zdrojů.³⁰

Nicméně jednání o cílech energetické a klimatické politiky do roku 2030 zastínilo téma krize na Ukrajině v důsledku anexe Krymu ze strany Ruské federace a diskuse o rozšíření seznamu ruských činitelů, vůči nimž bude Evropská unie uplatňovat sankce, které následně vyvolaly potřebu řešení otázky zajištění evropské energetické bezpečnosti. V tomto kontextu se proto na zasedání Evropské rady zavázala Evropská komise provést hloubkovou studii o evropské energetické bezpečnosti a předložit komplexní plán, jak snížit závislost Evropské unie na dodávkách energie.³¹

O potřebě snížení energetické závislosti EU na Rusku diskutovali 30. 4. 2014 premiér B. Sobotka s předsedou ER Hermanem van Rompuyem. Podle předsedy vlády B. Sobotky v kontextu dění na Ukrajině podpoří ČR „*všechny iniciativy, které by vedly... snižování závislosti Evropy na energetických surovinách, které získáváme z Ruska*“.³² Podobně otázka snížení závislosti EU a další posílení unijní energetické bezpečnosti na pozadí rusko-ukrajinské krize, ale i naplňování hlavních cílů energetické politiky EU byly o měsíc později hlavními tématy jednání českého ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka a komisaře pro energetiku Günthera Oettingera 27. 5. 2015 na konferenci „Ambice, realita, vize – energetika a evropské desetiletí“.

Oba političtí představitelé se shodli na potřebě dát RF jasně najevo, že „*plyn nemůže být politickou zbraní*“ a Ukrajině „*vysvětlit, že musí platit faktury*“.³³

V kontextu probíhajícího konfliktu na východě Ukrajiny a vypjatých vztahů Kyjeva s Moskvou, ohrožující unijní energetickou bezpečnost kvůli možnému zastavení energetických dodávek na Ukrajinu a následně i do EU ze strany Ruské federace, představila Evropská komise opatření k posílení energetické bezpečnosti Evropské unie v dokumentu nazvaném *Strategie evropské energetické bezpečnosti* (dále jen Strategie). Mezi hlavní doporučení Strategie patří zejména diverzifikace vnějších dodávek energie, dokončení vnitřního trhu Evropské unie s energií včetně dokončení chybějící infrastruktury a úspory energie, zvýšení domácí energetické výroby a posílení nouzových mechanismů apod. Zároveň dle Strategie má k zabezpečení energetických dodávek pomoci také koordinace vnitrostátních rozhodnutí v oblasti energetické politiky.³⁴

Kromě EK představilo opatření k posílení energetické bezpečnosti EU v květnu 2014 také Polsko, resp. její předseda vlády Donald Tusk, v podobě návrhu na vytvoření tzv. Energetické unie, kterou česká vláda z větší části podpořila. Podle vládního materiálu, jenž zveřejnil Český rozhlas, akceptovala ČR v rámci vznikající Energetické unie např. prohlubování vnitřního energetického trhu, rozvoj a modernizaci infrastruktury, posílení mechanismů bezpečnosti dodávek v EU, posílení vyjednávací pozice EU a členských států vůči vnějším dodavatelům energetických surovin.³⁵ Naopak vláda ČR měla podle dokumentu problém s návrhem na vytvoření jednoho subjektu v EU zodpovědného za nákup ropy a plynu.

Vznik evropské Energetické unie, kterou na summitu EU 27.–28. 6. 2014 schválili lídři států a vlád členských zemí, podpořil i unijní dokument s názvem *Strategická agenda EU v čase změny* (dále jen Strategická agenda EU). V části věnované Energetické unii zmiňuje Strategická agenda EU potřebu „*vybudovat Energetickou unii zaměřenou na dostupnou, bezpečnou a zelenou energii*“ s cílem zajistit, aby „*naše energetická budoucnost byla pod plnou kontrolou*“.³⁶ V souladu s tímto cílem by se unijní energetická a klimatická politika v rámci Energetické unie měla v následujících pěti letech soustředit mj. na zlepšení energetické účinnosti, dokončení integrace energetického trhu, vybudování odpovídající infrastruktury a její propojení, ale také na snížení energetické závislosti na Rusku.³⁷

Potřeba omezení importu ruské ropy a především zemního plynu do EU v důsledku napjatých energetických vztahů s RF, doprovázených dalším kolem unijních sankcí vůči Rusku kvůli jeho politické a vojenské angažovanosti na východě Ukrajiny³⁸, vyplynula také ze zprávy Evropské komise *Připravenost na možné přerušení dodávek z východu během podzimu a zimy 2014/2015* z 16. 10. 2014, která posuzovala připravenost jednotlivých států při přerušení dodávek plynu z Ruska. Podle zprávy v případě, že by Rusko na půl roku zastavilo export zemního plynu do Evropy, Bulharsko, Finsko a Estonsko, ale i Rumunsko a Polsko by se mohly potýkat s vážným nedostatkem této suroviny. Stejně by na tom byly i nečlenské země EU, Bosna a Hercegovina a Srbsko. Naopak ČR by výpadek zemního plynu podle zprávy zvládla bez vážnějších potíží.³⁹

Takzvané zátěžové testy, jež nechala Evropská komise od června 2014 provést ve všech členských státech a deseti sousedních zemích, byly zpracovány na základě dvou hypotetických situací: celkového výpadku ruského exportu zemního plynu a přerušení tranzitu přes Ukrajinu. Podle zprávy by část chybějícího zemního plynu mohl kompenzovat vyšší dovoz zkapalněného zemního plynu (LNG) ze zemí mimo EU. Katar, Alžírsko a další země by mohly zvýšit jeho vývoz o 7 %. Zvýšit produkci suroviny by přý mohlo také Norsko, které je druhým největším dodavatelem plynu do EU.⁴⁰

Výsledky zátěžových testů byly také jedním z témat nadcházejícího summitu Evropské rady 23.–24. 10. 2014, kde se vrcholní politici představitelé členských států snažili především najít kompromis o klimaticko-energetickém balíčku do roku 2030. Výsledkem bylo nakonec rozhodnutí EU do roku 2030 snížit emise CO₂ o 40 % proti úrovni z roku 1990, zvýšit podíl výroby energie z obnovitelných zdrojů na nejméně 27 %, zvýšit energetickou účinnost nejméně o 27 % a posílit propojení energetických sítí. Zatímco cíl 40% snížení emisí CO₂ je závazný pro každou členskou zemi, cíl týkající se obnovitelných zdrojů je závazný na celoevropské úrovni. Naproti tomu cíl týkající se nejméně 27 % úspor energií je „indikativní“ a čtvrtý cíl týkající se propojitelnosti sítí je na úrovni 15 %.⁴¹

Podle českého premiéra B. Sobotky se ČR podařilo vyjednat kompenzace, které usnadní přechod na ekologicky čistší energii, a ČR všechny závazky podpořila, neboť jsou i v zájmu jeho průmyslu. Konečná dohoda byla dle B. Sobotky přijatelná, protože „ponechává rozhodování o energetickém mixu i závazcích na jednotlivých státech a... neohrožuje suverénní rozhodování“⁴², z jakých zdrojů bude ČR v dalších letech vyrábět energii.

Vedle klimaticko-energetického balíčku řešila EU na konci roku 2014 v procesu posílení energetické bezpečnosti ještě jedno velké téma, a to výši investic směrem do energetické infrastruktury a nástroje k jejich zajištění. Například Rada EU 29. 10. 2014 podpořila v rámci nového Nástroje pro propojení Evropy (CEF) alokaci 647 mil. EUR pro první vlnu financování projektů na budování energetické infrastruktury s cílem posílit stabilitu energetických dodávek a podpořit budování jednotného energetického trhu EU. Způsobilými pro financování z CEF budou tzv. projekty společného zájmu, jež jsou zaměřeny na propojení unijní infrastruktury, diverzifikaci energetických zdrojů a stabilizaci dodávek elektřiny pocházející z obnovitelných zdrojů.⁴³

Podobně premiéři a prezidenti zemí EU, kteří den před tím schválili další kolo sankcí vůči Rusku, vyzvali na summitu v Bruselu 19. 12. 2014 k co nejrychlejšímu vzniku Evropského fondu strategických investic (EFSI), kde mají být především peníze z unijního rozpočtu a Evropské investiční banky (EIB), a jehož pomocí by v příštích třech letech mělo do evropské ekonomiky přitéci až 315 mld. EUR. Z prostředků EFSI pak bude postupně financováno přibližně 2000 projektů s „evropskou přidanou hodnotou“ v oblastech jako dopravní či energetická infrastruktura, věda a výzkum apod. Česká republika podle premiéra B. Sobotky vznik fondu podpořila a pracuje na výběru projektů, které by šlo prostřednictvím EFSI financovat.⁴⁴

Rok 2014 tak v plném rozsahu potvrdil na konci roku 2013 započatý proces opětovného důrazu Evropské unie na proces zajištění unijní energetické bezpečnosti v důsledku krize rusko-ukrajinských vztahů a rychle se zhoršující energetické interakce EU s Ruskem, které více než kdy dříve ukázaly na potřebu snížení energetické závislosti Evropské unie na RF. EU proto v roce 2014 k posílení energetické bezpečnosti a omezení importu ropy a především zemního plynu z Ruska akceptovala a realizovala řadu kroků. Zaprvé, členské státy schválily polský návrh na vytvoření tzv. Energetické unie, který počítá s celou sadou opatření k posílení energetické bezpečnosti EU, přičemž začátkem listopadu 2014 se stal místopředsedou Evropské komise, jenž má mj. na starosti otázku Energetické unie, Slovák Maroš Ševčovič. Zadruhé, členské státy dosáhly kompromisu ohledně energeticko-klimatického balíčku do roku 2030, který by měl posílit energetickou účinnost a snížit energetickou náročnost a tím i částečně dovozní závislost členských států EU. A konečně zatřetí, členské státy podpořily nové nástroje (CEF a EFSI) financování dalších projektů výstavby a propojení energetické infrastruktury umožňující alternativní dodávky ropy a zemního plynu do Evropské unie z dalších zemí.

Energetická bezpečnost ČR a zemí V4

Stejný postoj, aktivitu a zájmy, jaké Česká republika prezentuje na půdě Evropské unie, uplatňuje dlouhodobě také v rámci spolupráce středoevropských zemí V4, a rok 2014, podobně jako předchozí rok 2013, nebyl v tomto ohledu výjimkou. Tento postup ČR je v první řadě dán velmi podobným názorem států V4 na energetickou bezpečnost a související otázky a zároveň odhodláním těchto zemí vystupovat jednotně při prosazování svých energetických zájmů či uplatňování kritických připomínek k environmentálním cílům na půdě EU. V roce 2014 státy V4 vystupovaly společně jednak při vyjednávání o jednotlivých cílech klimaticko-energetického balíčku do roku 2030, ke kterému měly jako ČR podobné výhrady, zároveň středoevropské země souhlasily s vytvořením dalších nástrojů alokace finančních prostředků do budování energetické infrastruktury.

Nicméně hlavní téma, které státy V4 v roce 2014 společně řešily, bylo posílení energetické bezpečnosti ohrožené v důsledku krize na Ukrajině a zhoršení (energetických) vztahů s Ruskem. Všechny země V4 jsou totiž závislé na dovozu ropy od 70 % (ČR) až pod 98 % (SR) a plynu od cca 75 % (ČR) až po 99 % (SR) z Ruska, přičemž většina ruské ropy a zejména plynu přichází přes Ukrajinu. Úplné zastavení dodávek ruské ropy a především zemního plynu přes Ukrajinu do těchto zemí, jež, s výjimkou ČR, mají velmi omezené možnosti přechodu na alternativní dodávky v případě přerušení dodávek, by pak mělo negativní dopad na jejich energetickou bezpečnost.

Ministři zahraničních věcí zemí V4 a severovýchodních a pobaltských států proto již začátkem března 2014 na schůzce v Estonsku odsoudili vojenskou intervenci Ruska na Ukrajině a plánované referendum o připojení Krymu k Rusku. Zároveň polský ministr zahraničních věcí Radosław Sikorski upozornil na to, že „vývoj na Krymu je pro nás varování“⁴⁵, aby země V4 urychlily projekty v oblasti energetiky, jako např. výstavbu terminálů pro přepravu zkapalněného zemního plynu (LNG) a plnou realizaci tzv. třetího energetického balíčku EU, které pomohou posílit energetickou bezpečnost.

V tomto ohledu pak 10. 3. 2014 předsedové vlád zemí V4 prostřednictvím svých velvyslanců poslaly dopis předsedům obou komor amerického Kongresu Johnu Boehnerovi a Harrymu Reidovi, ve kterém vyzvaly Spojené státy k rozšíření vývozu břidlicového plynu ve formě LNG do Evropy.⁴⁶ Tento americký břidlicový plyn by mj. mohla dostávat i Česká republika, a to v případě dokončení polského LNG terminálu Świnoujście a propojení Polska s ČR prostřednictvím plánovaného plynovodu STORK II, který by se napojil na již existující přepravní infrastrukturu mezi ČR a Polskem, a to plynovod STORK.

K většímu objemu finančních prostředků do budování energetické infrastruktury proto vyzval 15. 5. 2014 český premiér B. Sobotka na mezinárodní konferenci Globsec v Bratislavě. Podle něj by „*Evropská unie měla hledat způsob, jak posílit spolufinancování významné energetické infrastruktury z unijních zdrojů*“.⁴⁷ Vedle toho je podle premiérů V4 k posílení energetické bezpečnosti nutné prohlubovat integraci trhu s plynem a dalšími energiemi, oslabovat závislost na Rusku, které dodávky plynu používá jako politický nástroj, a pracovat na technických opatřeních, jež rozšíří možnosti tzv. reverzního toku. V případě, že v jedné zemi plyn chybí, může díky reverznímu toku pomoci sousední stát, byť proudění plynu je za normálních okolností opačné.⁴⁸

O budování alternativních tras na dodávky zemního plynu a ropy a potřebě propojení energetické infrastruktury mezi zeměmi střední, východní a jihovýchodní Evropy v rámci projektu Severojižního plynového koridoru, diskutovali ministři zemí V4 odpovědní za energetiku na schůzce 24. 11. 2014 v Bratislavě.⁴⁹ Zároveň toto téma řešili prezidentí zemí V4 a Rakouska a Slovinska na summitu v Praze 12. 12. 2014. Shodli se na nutnosti diverzifikace energetických cest a zdrojů a urychlení výstavby hlavních projektů energetické infrastruktury, včetně Severojižního plynového koridoru.⁵⁰

Bilaterální rozměr vnějších energetických vztahů ČR

Energetické vztahy ČR–Rakousko

V porovnání s energetickými vztahy ČR se zeměmi V4, kde panuje vzájemná shoda na většinu energetických otázek, včetně jaderné energetiky, otázkou rozdílných názorů naopak zůstává jaderná energie v energetické interakci mezi ČR a dlouhodobým odpůrcem jádra Rakouskem. Na jednu stranu ČR ve své pozici jadernou energetiku dlouhodobě podporuje, ale svému jižnímu sousedovi ji nijak nevnučuje, na druhou stranu ČR očekává respektování svého rozhodnutí rozvíjet jadernou energetiku ze strany Rakouska.

V roce 2014, oproti roku 2013, došlo v energetické interakci České republiky a Rakouska k mírné změně v podobě snahy představitelů ČR a Rakouska o zlepšení vzájemných, nejen energetických vztahů. Důležitým faktorem, který podpořil tento proces, bylo rozhodnutí o zrušení tendru na výstavbu dvou nových bloků JE Temelín 10. 4. 2014. Nicméně začátek roku 2014 této změně energetických vztahů nijak nenavštěvoval. Rakousko začátkem února 2014 v připomínkovém řízení k návrhu české Státní energetické koncepce jasně odmítlo prodloužit životnost JE Dukovany, protože „*Dukovany vykazují slabá místa, která nelze vyřešit modernizací*“.⁵¹

S cílem lépe řešit sporné otázky, zlepšit vzájemnou interakci a posílit spolupráci, rozhodli se během schůzky ve Vídni 3. 4. 2014 ministři zahraničních věcí ČR Lubomír Zaorálek a Rakouska Sebastian Kurz začít novou etapu ve vzájemných vztazích. Přestože jaderná energie byla i nadále sporným tématem jejich vzájemného jednání, ministr zahraničních věcí ČR slíbil, že „[Rakousko] *budeme průběžně informovat..., a že budou od nás mít informace vždy spolehlivě včas*“.⁵² Zároveň L. Zaorálek navrhl vytvoření společného trhu s plynem s Rakouskem, do něhož by vstoupily i další země, zejména z V4. O tři měsíce později, na konci července 2014, tento návrh na vytvoření regionálního trhu s plynem a zlepšené propojení plynovodů s okolními státy zopakoval také premiér B. Sobotka při setkání s rakouským kancléřem Wernerem Faymannem, který společný postup v této oblasti uvítal.

Důležitým východiskem pro „reset“ vzájemných energetických vztahů pak bylo rozhodnutí české společnosti ČEZ zrušit tendr na dostavbu JE Temelín, jež politici představitelé Rakouska uvítali.⁵³ Naopak český ministr životního prostředí Richard Brabec 10. 4. 2014 uvítal rozhodnutí dolnorakouské vlády zrušit projekt větrné elektrárny poblíž hranic Národního parku Podyjí a rakouského Nationalpark Thayatal, podle něj by tento projekt mohl „*narušit ráz zdejší unikátní krajiny a oslabit zde turistický ruch*“.⁵⁴

Dalším důležitým krokem na cestě ke zlepšení vzájemných energetických vztahů bylo vyjádření předsedkyně rakouské horní komory Any Blatnikové, která 9. prosince při setkání se svým českým protějškem Milanem Štěchem uznala právo ČR rozhodnout si, zda bude využívat jadernou energii k výrobě elektřiny.⁵⁵ Předsedkyně rakouské Spolkové rady svým postojem částečně mírnila vyjádření rakouského kancléře W. Faymanna, který měsíc předtím, tj. v listopadu 2014, pohrozil, že Rakousko využije vůči České republice všechny politické a právní prostředky kvůli možnosti budování českého trvalého úložiště jaderného odpadu blízko hranic s Rakouskem.⁵⁶

Energetické vztahy ČR–Německo

Podobně jako u česko-rakouské energetické interakce, také v případě energetických vztahů mezi Českou republikou a SRN existuje dlouhodobě na řadu energetických otázek rozdílný názor. Zaprvé, zatímco ČR obhajuje význam jaderné energetiky a po SRN požaduje uznání jejího rozhodnutí, SRN jadernou energetiku odmítá a ČR za její využívání kritizuje. Zadruhé, Česká republika se staví spíše kriticky k podpoře využívání OZE a jejímu výraznějšímu zastoupení v energetickém mixu, naopak SRN daleko více spoléhá na využití OZE při výrobě elektřiny a využívání OZE prosazuje na půdě EU.

V kontextu těchto skutečností se v roce 2014 vyvíjely energetické vztahy mezi ČR a SRN, které v porovnání s rokem 2013 doznaly určité změny. Zaprvé, SRN po zrušení tendru na výstavbu JE Temelín zmírnila svoji kritiku ČR kvůli jejímu využívání jaderné energetiky a obě země vzájemně uznaly, že každá z nich má odlišný názor na složení energetického mixu, což je potřeba respektovat. Zadruhé, došlo ke snížení intenzity jednání o nežádoucích přetocích německé elektřiny do ČR, když se na začátku roku 2014 český provozovatel přenosové soustavy ČEPS dohodl s německou společností 50Hertz na výstavbě čtveřice transformátorů na česko-německém pomezí, při-

čemž tyto transformátory by měly začít fungovat koncem roku 2016⁵⁷. A konečně za třetí, obě země se v roce 2014 snažily daleko více spolupracovat v oblasti energetiky.

Potřebu energetické spolupráce v kontextu krize na Ukrajině potvrdil nejprve ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek při setkání s německým protějškem Frankem-Walterem Steinmeierem 7. 3. 2014 a týden později, tj. 13. 3. 2014, také premiér Bohuslav Sobotka během jednání s německou kancléřkou Angelou Merkelovou. Český předseda vlády se s německou kancléřkou shodli na potřebě propojování energetické soustavy jednotlivých členských zemí a energetické spolupráci obou zemí. Sobotka zároveň zdůraznil, že rozhodování o tom, z jakých zdrojů budou jednotlivé země vyrábět elektřinu, by mělo zůstat v kompetenci členských států a nemělo by se přenášet na společnou úroveň EU, protože „rozhodnutí o tom, z jakých zdrojů se bude v zemi vyrábět elektřina, má vliv i na státní rozpočet a na cenu elektřiny“.⁵⁸ Zároveň český premiér dal německé kancléřce jasně najevo, že Česká republika nebude následovat německého příkladu v odstavení jaderných elektráren a v masivním rozvoji OZE. „Jestliže dnes jsme se dohodli na intenzivních konzultacích například v oblasti energetiky, tak to neznamená, že bychom se dnes dohodli na tom, že Česká republika bude kopírovat energetický mix, pro který se rozhodlo Německo.“⁵⁹

Stejný postoj hájil i český ministr životního prostředí Richard Brabec při setkání s německou ministryní životního prostředí Barbarou Hendricksovou v Berlíně 1. 7. 2014, když zdůraznil, že ČR nemá podmínky k tomu, aby transformovalo svou energetiku směrem k obnovitelným zdrojům v takovém rozsahu, jako to dělá Německo, které má lepší možnosti pro podporu rozvoje OZE. Naopak ČR takové možnosti podle R. Brabce nemá. „My jsme někde jinde a musíme vycházet pragmaticky a selským rozumem z toho, jaké podmínky má Česká republika.“⁶⁰

Představy o složení energetického mixu SRN představila také německá kancléřka 12. 2. 2014 během setkání se zástupci dvanácti předních evropských energetických firem, včetně české společnosti ČEZ. Podle A. Merkelové, SRN chce při transformaci energetiky odstavit jaderné elektrárny a omezit výrobu v uhelných a jejich výkon chce nahradit obnovitelnými zdroji a paroplynovými elektrárnami.⁶¹

Energetické vztahy ČR–Rusko

Zcela zásadním způsobem prošly v roce 2014 energetické vztahy mezi Českou republikou a Ruskou federací. Zatímco v roce 2013 a letech předešlých se energetické vztahy ČR a Ruska pod vlivem zájmu rusko-českého konsorcia MIR.1200 o tendr na výstavbu dvou bloků JE Temelín opatrně vyvíjely směrem ke zlepšení, v roce 2014, po zrušení tendru a především v důsledku ruské vojenské angažovanosti na Ukrajině, došlo na oficiální úrovni k omezení vzájemné energetické interakce mezi Ruskem a Českou republikou.

Ještě před zrušením tendru proběhla začátkem března, po anexi Krymu ze strany Ruska, intenzivní debata o postavení rusko-českého konsorcia MIR.1200 v tendru. Zatímco ministr obrany Martin Stropnický (ANO) a ministr pro legislativu a lidská práva Jiří Dienstbier (ČSSD) jasně uvedli, že si nedokážou představit, aby se vítězem tendru na dostavbu Temelína stala firma s ruskou účastí, premiér Bohuslav Sobotka se postavil proti tomuto názoru a naopak zdůraznil, že Česká republika navzdory dění

na Ukrajině nemůže zastavit své obchodní a energetické vztahy s Ruskem.⁶² Navíc by podle něj zásah vlády do tendru byl komplikovaný, protože firma ČEZ, vlastník temelínské elektrárny, není plně ovládána státem.

Rusko-české konsorcium MIR.1200 pak oznámení o zrušení tendru na výstavbu dvou bloků JE Temelín 10. 4. 2014 přijalo s prohlášením, že se kvůli ukončení tendru nebude soudit s ČR. Zároveň mluvčí rusko-českého konsorcia MIR.1200 vyjádřil přesvědčení, že v nejbližší době vypíše společnost ČEZ nový tendr.⁶³

Energetické vztahy ČR–USA

Naproti tomu beze změny zůstaly v roce 2014, v porovnání s rokem 2013, česko-americké energetické vztahy. I po zrušení tendru na dostavbu třetího a čtvrtého bloku JE Temelín byla energetika v roce 2014 jedním z témat vztahů České republiky a USA, kde čeští političtí představitelé vystupovali aktivně.

Ještě před zrušením tendru podepsali 26. 3. 2014 ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek a ministr energetiky USA Ernest Moniz dohodu o spolupráci v civilním výzkumu a vývoji v oblasti jaderné energetiky. Oba ministři se v kontextu rusko-ukrajinské krize zabývali také možností posílení energetické bezpečnosti v podobě vývozu břidlicového plynu z USA do zemí EU. Podle Mládka hledá ČR v zájmu bezpečnosti dodávek jak alternativní dopravní trasy ruského plynu, tak i jiné dodavatele plynu, a proto by „*uvítala též export zemního plynu z USA do Evropy, jenž by přispěl ke zvýšení globální energetické bezpečnosti, diverzifikaci dodávek a rozšíření tržních příležitostí*“.⁶⁴ Zároveň oba ministři hovořili o dostavbě JE Temelín a projektu vzájemné spolupráce v oblasti výzkumu a vývoje vysokoteplotních reaktorů IV. generace. Ve stejný den, u příležitosti otevření Střediska pro civilní jadernou spolupráci mezi USA a ČR v budově ČVUT v Dejvicích, podpořil jadernou energetiku na úkor zvyšování podílu OZE také český prezident Miloš Zeman. Jasně zdůraznil, že „*jaderná energetika bude mít rostoucí místo v energetickém mixu*“ a „*nepokládám za správné, aby se přehnaně zvyšoval podíl takzvaných obnovitelných zdrojů v energetickém mixu*“.⁶⁵

Následné zrušení tendru na výstavbu dvou bloků JE Temelín označila americko-japonská společnost Westinghouse za zklamání, nicméně, stejně jako rusko-české konsorcium MIR.1200, dala jasně najevo, že se nebude soudit s ČR kvůli zrušenému tendru⁶⁶, a naopak uvedla, že je připravena vést diskuse o dalších možnostech, které by umožnily ČR těžit z benefitů řešení Westinghouse. Zároveň 12. 10. 2014 společnost Westinghouse nabídla ČR, že by financovala část výstavby nových jaderných zdrojů, a to stejným modelem, jako využívá např. v Bulharsku a Velké Británii.⁶⁷

V neposlední řadě o energetické bezpečnosti a možných dodávkách plynu z USA do EU mluvil předseda vlády Bohuslav Sobotka během své pracovní návštěvy USA od 17. do 20. 11. 2014 s americkým viceprezidentem Joem Bidenem, který vyzval Evropu, aby rozšířila rejstřík svých energetických zdrojů a snížila závislost na Rusku. Podobné otázky řešil český premiér během své návštěvy také s ministrem pro energetiku USA Ernestem Monizem.⁶⁸

Energetické vztahy ČR–Francie

Naopak v případě energetických vztahů mezi ČR a Francií přinesl rok 2014, v porovnání s rokem 2013, určité pozitivní změny. Zatímco v roce 2013 česko-francouzské energetické vztahy z důvodu vyřazení francouzské firmy Areva začátkem října 2012 z tendru na dostavbu JE Temelín českou energetickou společností ČEZ stagnovaly, v roce 2014 byla energetická interakce mezi ČR a Francií ve znamení snahy o posílení spolupráce a vzájemné aktivity.

K pozitivně změně v energetických vztazích České republiky s Francií přispělo, trochu paradoxně, rozhodnutí energetické společnosti ČEZ o zrušení tendru. Po něm firma Areva 17. 4. 2014 stáhla svoje odvolání k soudu proti vyřazení z tendru a vyjádřila přání začít v České republice nové vztahy s místními partnery, se kterými chce do budoucna úzce spolupracovat.⁶⁹

O energetické spolupráci a především o potřebě posílení unijní energetické bezpečnosti v kontextu rusko-ukrajinské krize diskutovali o den později, 18. 4. 2014, český premiér B. Sobotka se svým francouzským protějškem Manuelem Vallsem. Právě energetická bezpečnost Evropské unie a opatření k jejímu zajištění byly také jedním z témat setkání mezi českým předsedou vlády a francouzským prezidentem Françoisem Hollandem.⁷⁰ S francouzským prezidentem o energetice jednal 9. 9. 2015 i prezident Miloš Zeman, který vyzval společnost Areva, aby se zúčastnila případného nového tendru na dostavbu JE Temelín.⁷¹

Energetika pak byla 8. 12. 2014 hlavním tématem jednání mezi premiérem B. Sobotkou a francouzským protějškem M. Vallsem, kteří se shodli na tom, že rok 2014 se stal zlomem ve vzájemných vztazích obou zemí a ekonomická spolupráce mezi Českou republikou a Francií by se měla prohloubit především v oblasti energetiky. To potvrdil premiér Valls, podle kterého by Francie „*chtěla posílit spolupráci s ČR [v jaderné energetice] a zúčastnit se velkých projektů, které budou strategického významu, zejména pokud jde o rozšíření dvou jaderných elektráren v ČR*“.⁷² Naopak premiér Sobotka ocenil, že „*Francie má na využívání jaderné energie stejný názor jako ČR*“.⁷³ Zároveň oba premiéři podepsali akční plán česko-francouzského strategického partnerství pro roky 2014 až 2018.

**ENERGETIKA VE VNĚJŠÍCH VZTAZÍCH ČESKÉ REPUBLIKY:
IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ**

Energetika představuje dlouhodobě a intenzivně diskutované téma českého politického diskurzu a rok 2014 v tomto ohledu nebyl výjimkou. Stejně jako v předchozím roce 2013, také ve sledovaném období roku 2014 všechny výše zmíněné otázky a témata vnějších energetických vztahů výrazně ovlivňovaly rozhodování jednotlivých institucionálních aktérů České republiky a v jejich rámci klíčových politických činitelů, stejně jako intenzitu jejich činností a byly přítomny v jejich vystoupeních, projevích a jednáních se zahraničními protějšky.

S ohledem na tyto skutečnosti pak byla ve vnějších energetických vztazích České republiky v roce 2014, podobně jako v roce 2013, nejvíce aktivní vláda ČR prostřednictvím premiéra (Bohuslava Sobotky). Stejně tak byla aktivita ve vnějších energetických vztazích České republiky patrná i ze strany Ministerstva průmyslu a obchodu ČR v podobě ministra průmyslu a obchodu (Jana Mládka) a jeho náměstka (Pavla Šolce), Ministerstva zahraničních věcí ČR prostřednictvím ministra zahraničních věcí (Lubomíra Zaorálka), prvního náměstka (Petra Druláka) a především velvyslance ČR pro energetickou bezpečnost (Václava Bartušky)⁷⁴ a jeho tajemnice (Jitky Holubcové) a částečně i Ministerstva životního prostředí ČR prostřednictvím ministra životního prostředí (Richarda Brabce) a jeho náměstka (Jana Kříže). V neposlední řadě byl ve vnějších energetických vztazích ČR aktivní i prezident ČR (Miloš Zeman).

VNĚJŠÍ ENERGETICKÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Stejně jako rozhodující političtí činitelé ČR, také všechna tuzemská média se v roce 2014 zabývala řadou témat vnější dimenze energetické bezpečnosti a politiky ČR. Z těchto témat pak většina českých deníků (*Hospodářské noviny*, *E15*, *Právo*, *Lidové noviny* a *Mladá fronta DNES*), ale i internetový portál Česká pozice, věnovaly zvýšenou pozornost otázce ukončení tendru na výstavbu dvou bloků JE Temelín a posílení energetické bezpečnosti EU a ČR a snížení energetické závislosti na Rusku.

Tématem číslo jedna byla v roce 2014 rusko-ukrajinská krize a její dopad na energetickou bezpečnost EU a ČR, přičemž toto téma rozdělila česká média do tří hlavních otázek, kterým se souběžně věnovala. První sledovanou otázkou byl průběh krize v energetických vztazích mezi Ukrajinou a Ruskem doprovázený hrozbou přerušení dodávek ruského plynu na Ukrajinu a po jeho zastavení pak proces trilaterálního jednání mezi představiteli EU, Ruska a Ukrajiny o obnovení exportu plynu z Ruska na Ukrajinu. S tím pak souvisela druhá sledovaná otázka, a to stav energetické bezpečnosti EU⁷⁵ a ČR⁷⁶ a možné následky v případě přerušení dodávek ruského plynu a ropy do zemí EU. Zatímco ČR a další státy západní Evropy by zastavení dodávek plynu z Ruska vydržely bez vážnějších problémů přibližně devět měsíců, státy jako Polsko, Slovensko, Bulharsko, Estonsko a Lotyšsko by měly zásadní problémy již po třech měsících bez ruského plynu.⁷⁷ Z tohoto pohledu byl zajímavý výsledek průzkumu společnosti Bohemia Energy z 30. 5. 2014, podle kterého více než polovina Čechů, přesně 55%, vadí energetická závislost ČR na dovozech zemního plynu z Ruska. Dalším 44 % Čechů to nevadí a 1 % neví.⁷⁸ A konečně třetí souběžná otázka, které česká média věnovala pozornost, byla opatření k posílení unijní a české energetické bezpečnosti a možnosti ke snížení energetické závislosti EU a ČR na Rusku. Vedle diskuse o posílení energetické bezpečnosti ČR na národní i unijní úrovni, převzala v září 2014 většina českých médií zprávu o snahách Ruska v několika evropských zemích financovat kampaně a demonstrace proti průzkumu a využití ložisek břidlicového plynu částkou 82 mil. EUR (2,3 mld. Kč).⁷⁹ Případná produkce břidlicového plynu v člen-

ských státech by totiž mohla částečně snížit energetickou závislost EU na Rusku, které by naopak přišlo o příjmy z vývozu zemního plynu do EU.

Druhým hlavním tématem, kterému česká média v roce 2014 věnovala zvýšenou pozornost, bylo rozhodnutí společnosti ČEZ zrušit tendr na výstavbu dvou nových bloků JE Temelín. I v tomto případě se domácí média věnovala sérii tří hlavních otázek, a to zaprvé, důvodům zrušení tendru ze strany společnosti ČEZ, zadruhé reakcím politických představitelů ČR na ukončení tendru, ale i vyjádřením rusko-českého konsorcia MIR.1200 a americko-japonské společnosti Westinghouse a konečně zatřetí domácí politické diskusi o možném vypsání nového tendru na dostavbu JE Temelín, popř. JE Dukovany, a zapojení zahraničních účastníků.⁸⁰

ZÁVĚR

Stejně jako předchozí rok 2013, také rok 2014 v oblasti vnějších energetických vztahů ČR ukázal na *omezenou politizaci* české diskuse o některých otázkách spojených s vnější dimenzí energetické bezpečnosti. Zatímco téma vnější energetické politiky a s ní související otázky energetické bezpečnosti byly v roce 2014 přítomny v politické debatě institucionálních aktérů ČR, tj. prezidenta, premiéra, MPO, MZV a MŽP, většina politických aktérů ČR, tj. politických stran a hnutí, se otázce vnějších energetických vztahů ve své volební kampani, s výjimkou voleb do Evropského parlamentu, příliš nevěnovala. Zároveň v roce 2014 panoval mezi institucionálními a v omezené míře také politickými aktéry ČR velmi podobný nebo jen částečně odlišný názor na řadu energetických témat vnějších vztahů ČR, proto lze hovořit pouze o *omezené polarizaci* české diskuse. Tyto dvě skutečnosti v roce 2014 významným způsobem působily a determinovaly zahraničněpolitickou pozici a jednání ČR ve vnějších energetických vztazích, kde je třeba odlišit multilaterální a bilaterální rovinu.

Na multilaterální úrovni v rámci EU a V4 podporovala v roce 2014, podobně jako o rok dříve, Česká republika ve vnějších energetických vztazích dva postoje. Na jedné straně ČR v roce 2014 obhajovala *vytváření společné politiky*, která vycházela z *proaktivního jednání a spolupracující pozice*. V tomto ohledu ČR např. na březnovém summitu ER prosazovala právo členských států rozvíjet jadernou energii a rozhodovat samostatně o složení energetického mixu, zdůraznila nutnost posílení energetické bezpečnosti v podobě dokončení plně liberalizovaného vzájemně propojeného energetického trhu a v neposlední řadě v květnu podpořila vznik tzv. Energetické unie. Tyto energetické otázky prosazovala ČR během roku 2014 také při setkání s představiteli V4, kteří v březnu vyzvali USA k rozšíření vývozu břidlicového plynu ve formě LNG do Evropy. Na straně druhé pak ČR přijala *adaptaci na vnější politiku*, jež byla výsledkem *reaktivního jednání a neutrální pozice*, když během roku 2014 společně s dalšími zeměmi V4 opakovaně zdůrazňovala své výhrady k navrženým cílům klimaticko-energetické politiky EU do roku 2030, především požadovanému 27% celoevropského podílu energie z obnovitelných zdrojů. Nicméně ČR svým jednáním tyto cíle neblokovala ani nevetovala a naopak na říjnovém summitu ER podpořila všechny

závazky do roku 2030 (tj. snížení emise CO₂ o 40 %, zvýšení podílu OZE o 27 %, zvýšení energetické účinnosti o 27 % a posílení propojení energetických sítí), protože se ČR podařilo vyjednat kompenzace, které usnadní přechod na ekologicky čistší energii.

Podobně na bilaterální úrovni Česká republika ve svých vnějších energetických vztazích adoptovala v roce 2014, stejně jako v předešlém roce 2013, *proaktivní jednání* a *spolupracující pozici* a snažila se o *vytváření společné politiky*. Tento postoj byl asi nejvíce patrný na příkladu otázky posílení české a unijní energetické bezpečnosti, kterou ČR v průběhu roku 2014 ve svých bilaterálních energetických vztazích s Rakouskem, SRN, USA a Francií podporovala, a v tomto ohledu se snažila s těmito státy také spolupracovat, ale nikomu ji z těchto států nevnucovala. V případě energetických vztahů s Ruskem pak ČR v roce 2014 přijala *adaptaci na vnější politiku*, která byla výsledkem *reaktivního jednání* a *neutrální pozice*. Na jednu stranu ČR akceptovala vnější energetickou politiku EU vůči Ruské federaci, podpořila posílení energetické bezpečnosti EU a snížení unijní energetické závislosti na Rusku a zároveň souhlasila se sankcemi EU vůči Rusku. Na druhou stranu ČR jasně zdůraznila, že jakmile pominou hlavní překážky ze strany Ruska v podobě jeho politické a vojenské angažovanosti na Ukrajině, bude s Ruskou federací i nadále jednat a spolupracovat v oblasti energetiky.

Poznámky

- ¹ K tomu srv. Tichý, Lukáš (2014): Energetika ve vnějších vztazích České republiky. In: Michal Kořán a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 303–326.
- ² Dále srv. *Hlavní fakta o plynovém sporu mezi Ruskem a Ukrajinou*. ČTK, 16. 6. 2014.
- ³ Dále srv. *Naftogaz: Ukrajina se bude co nejvíc vyhýbat dovozu plynu z Ruska*. ČTK, 18. 11. 2014.
- ⁴ K jednotlivým kolům sankcí dále srv. *Přehled sankcí EU vůči Ruské federaci*. BusinessInfo.cz, 17. 2. 2015. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/prehled-sankci-eu-vuci-ruske-federaci-61587.html.
- ⁵ Dále srv. *Fico: Snížení dodávek plynu do Evropy je politickým nástrojem*. ČTK, 24. 9. 2014; *Polsko a Slovensko dostávají z Ruska šestý den méně plynu*. ČTK, 15. 9. 2014.
- ⁶ Dále srv. *Rusko oznámilo konec plynovodu South Stream*. ČTK, 1. 12. 2014.
- ⁷ *Komisař EU podpořil těžbu břidlicového plynu v EU*. ČTK, 5. 7. 2014.
- ⁸ *USA podporují snahu EU o větší nezávislost na ruském plynu*. ČTK, 3. 12. 2014.
- ⁹ Dále srv. Titov, Viktor (2014): *Iran's President makes strange statements regarding gas supplies*. New Eastern Outlook, 30. 9. 2014. On-line: journal-neo.org/2014/09/30/rus-prezident-irana-delaet-stranny-e-zayavleniya-po-gazu/.
- ¹⁰ Dále srv. *Reuters: EU plánuje dovoz iránského plynu, pokud se zruší sankce*. ČTK, 24. 9. 2014.
- ¹¹ *Sobotka: Vývoj na Krymu podtrhuje úsilí o energetickou bezpečnost*. ČTK, 6. 3. 2014.
- ¹² Tamtéž.
- ¹³ *Sobotka: EU by měla podpořit dodávky plynu z nových zdrojů*. ČTK, 27. 11. 2014.
- ¹⁴ Tamtéž.
- ¹⁵ *Senát: EU musí diverzifikovat zdroje energetických surovin*. ČTK, 1. 10. 2014.
- ¹⁶ *Senát podpořil postoj vlády ke klimaticko-energetickému plánu EU*. ČTK, 22. 10. 2014.
- ¹⁷ *Odborníci: EU mohla být v energetickém balíčku odváznější*. ČTK, 24. 10. 2014.
- ¹⁸ *Aktivisté prosazovali před vládou menší závislost na ruském plynu*. ČTK, 19. 3. 2014.

- ¹⁹ *Greenpeace vyzvalo vládu k energetické nezávislosti ČR.* ČTK, 28. 5. 2014.
- ²⁰ Tamtéž.
- ²¹ *Aktivisté prosazovali před vládou menší závislost na ruském plynu,* op. cit.
- ²² *ČEZ ruší tendr na dostavbu Temelína, podle politiků je to logické.* ČTK, 10. 4. 2014.
- ²³ Tamtéž.
- ²⁴ *ČEZ by příští rok mohl znovu vypsat tendr na dostavbu Temelína.* ČTK, 8. 6. 2014.
- ²⁵ *Mládek: Stav na Ukrajině je argument dostavby jaderných elektráren.* ČTK, 16. 9. 2014.
- ²⁶ *Sobotka nevyloučil státní podporu rozšíření jaderných elektráren.* ČTK, 12. 6. 2014; *Sobotka: Bez jaderné energie nelze naplnit klimatické cíle.* ČTK, 16. 6. 2014.
- ²⁷ *Energetickou koncepci ČR chtějí konzultovat všechny sousední země.* ČTK, 25. 2. 2014.
- ²⁸ Tichý, Lukáš (2014), op. cit., s. 305.
- ²⁹ MPO (2014): *Aktualizace Státní energetické koncepce České republiky.* Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, prosinec 2014.
- ³⁰ *Své klimatické cíle do roku 2030 určí EU nejpozději v říjnu.* ČTK, 21. 3. 2014.
- ³¹ *Lídři EU budou v Bruselu řešit energetické a klimatické cíle unie.* ČTK, 21. 3. 2014.
- ³² *K tomu srv. Rompuy i Sobotka chtějí nižší energetickou závislost EU na Rusku.* ČTK, 30. 4. 2014.
- ³³ *Oettinger: Po volbách do EP je vhodná doba řešit energetické cíle.* ČTK, 27. 5. 2014.
- ³⁴ Euroskop.cz (2014a): *Energie v květnu 2014.* Euroskop.cz, 5. 6. 2014. On-line: www.euroskop.cz/8440/24216/clanek/energie-v-kvetnu-2014/.
- ³⁵ *Vláda podporuje návrh energetické spolupráce, má ale i výhrady.* ČTK, 23. 5. 2014.
- ³⁶ *Lídři zemí EU tento týden zřejmě podpoří vznik Energetické unie.* ČTK, 24. 6. 2014.
- ³⁷ Tamtéž.
- ³⁸ *Ke druhému kolu sankcí zaměřených na energetický sektor Ruska a schválených v polovině září 2014, dále srv. Reuters: Sankce USA a EU tvrdě zasáhnou ruské plány na těžbu ropy.* ČTK, 14. 9. 2014,
- ³⁹ *EU: Zastavení plynu z Ruska může být problém pro Fíny či Bulhary.* ČTK, 16. 10. 2014.
- ⁴⁰ Tamtéž.
- ⁴¹ *EU do roku 2030 sníží emise skleníkových plynů o 40 procent.* ČTK, 24. 10. 2014.
- ⁴² *Odborníci: EU mohla být v energetickém balíčku odvážnější.* ČTK, 24. 10. 2014.
- ⁴³ *Dále srv. Euroskop.cz (2014b): Energie v říjnu 2014.* Euroskop.cz, 19. 11. 2014. On-line: www.euroskop.cz/8440/24865/clanek/energie-v-rijnu-2014/.
- ⁴⁴ *Summit EU podle Tuska podpořil vznik fondu strategických investic.* ČTK, 19. 12. 2014.
- ⁴⁵ *Ministři V4, Pobaltí a Skandinávie odsoudili Rusko za Ukrajinu.* ČTK, 7. 3. 2014.
- ⁴⁶ *Sobotka: Výzva k USA k dodávce plynu patří k energetické strategii.* ČTK, 10. 3. 2014; *Východní Evropa chce tlačit na uvolnění vývozu plynu z USA.* ČTK, 17. 1. 2014.
- ⁴⁷ *Sobotka chce více peněz z unie na energetickou infrastrukturu.* ČTK, 15. 5. 2014.
- ⁴⁸ *Premiéři visegrádské čtyřky chtějí zvýšit energetickou bezpečnost.* ČTK, 15. 5. 2014.
- ⁴⁹ *Země V4 podporují dodávky plynu a ropy přes Ukrajinu.* ČTK, 24. 11. 2014.
- ⁵⁰ *Sředoevropsští prezidenti jsou pro diverzifikaci zdrojů energie.* ČTK, 12. 12. 2014.
- ⁵¹ *Energetickou koncepci ČR chtějí konzultovat všechny sousední země.* ČTK, 25. 2. 2014.
- ⁵² *Česko a Rakousko chtějí nový start vzájemných vztahů.* ČTK, 3. 4. 2014.
- ⁵³ *Rakousko vítá konec tendru na dostavbu Temelína, EK to nekomentuje.* ČTK, 10. 4. 2014.
- ⁵⁴ *Dolnorakouská vláda zrušila projekt větrné elektrárny v Podhří.* ČTK, 10. 4. 2014.
- ⁵⁵ *Blatnicková uznala právo ČR rozhodnout o využívání jaderné energie.* ČTK, 9. 12. 2014.
- ⁵⁶ *Rakouský kancléř hrozí Česku právními kroky kvůli úložišti.* ČTK, 4. 11. 2014.
- ⁵⁷ *Proti blackoutu čtveřici „obru“: Dohoda o regulaci proudu ve finále.* ČTK, 24. 6. 1. 2014. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/257195-proti-blackoutu-ctverici-obru-dohoda-o-regulaci-proudu-ve-finale/.
- ⁵⁸ *O energetickém mixu mají podle Sobotky rozhodovat samy země EU.* ČTK, 13. 3. 2014.
- ⁵⁹ Tamtéž.
- ⁶⁰ *Brabec: ČR nemůže rozvíjet obnovitelné zdroje tolik jako Německo.* ČTK, 1. 7. 2014.
- ⁶¹ *Merkelová se sejdě se zástupci ČEZ a dalších energetických firem.* ČTK, 12. 2. 2014.

- ⁶² *Stropnický: Dostavba JE Temelín Rusy je těžko představitelná.* ČTK, 3. 3. 2014.
- ⁶³ *MIR.1200 se kvůli Temelínu soudit nebude, USA jsou zklamány.* ČTK, 10. 4. 2014.
- ⁶⁴ *ČR a USA budou spolupracovat v jaderné energetice.* ČTK, 26. 3. 2014.
- ⁶⁵ *Zeman je proti přílišnému zvyšování podílu obnovitelných zdrojů.* ČTK, 26. 3. 2014.
- ⁶⁶ *Westinghouse zrušení tendru na dostavbu Temelína zklamalo.* ČTK, 14. 4. 2014.
- ⁶⁷ *Westinghouse nabídl ČR spolufinancování výstavby jaderných zdrojů.* ČTK, 12. 10. 2014.
- ⁶⁸ *Sobotka: EU by měla podpořit dodávky plynu z nových zdrojů.* ČTK, 27. 11. 2014.
- ⁶⁹ *Areva po zrušení tendru na Temelín končí se soudním sporem.* ČTK, 17. 4. 2014.
- ⁷⁰ *Sobotka byl prvním zahraničním hostem premiéra Francie Vallse.* ČTK, 18. 4. 2014.
- ⁷¹ *Zeman věří ve zlepšení ekonomických vztahů Česka a Francie.* ČTK, 9. 9. 2014.
- ⁷² *Francie se chce ucházet o rozšiřování jaderných elektráren v ČR.* ČTK, 8. 12. 2014.
- ⁷³ *Tamtéž.*
- ⁷⁴ *Dále srv. Vládní zmocněnec pro dostavbu Temelína Bartuška skončil.* ČTK, 31. 7. 2014.
- ⁷⁵ *Dále srv. EK chce do října zjistit, kde v EU hrozí výpadky plynu.* ČTK, 13. 6. 2014.
- ⁷⁶ *Češi mají zásoby plynu na celé jaro, ujistili plynaři.* ČTK, 10. 4. 2014.
- ⁷⁷ *Dále srv. Mládek: Zastavení plynu Kyjevem se ČR nedotkne, u ropy je to horší.* ČTK, 8. 8. 2014.
- ⁷⁸ *Průzkum: Energetická závislost na Rusku vadí polovině Čechů.* ČTK, 30. 5. 2014.
- ⁷⁹ *Rusko údajně financuje kampaně proti břidlicovému plynu v Evropě.* ČTK, 19. 9. 2014.
- ⁸⁰ *Dále srv. Jihokorejská KEPCO se chce zúčastnit tendru na dostavbu Temelína.* ČTK, 8. 7. 2014.